

rusko-turecké osvobodila ruská vojska Bulharsko z tureckého područí. První sněm byl zahájen 19. ledna; *Nějaké nové ministerstvíčko ve Vídni* — na začátku r. 1879 se očekávalo sestavení nového kabinetu, kterým byl v únoru pověřen Taaffe; *Nějaký nový zákoneček Bismarckův* — Bismarck předložil spolkové radě sněmovní k projednání nový trestní zákon; *lord Beaconsfield* — Benjamin Disraëli (1804—1881), vůdce panské sněmovny; „*suché lámání*“ — zastaralý výraz pro kloubový revmatismus; *Bulwer* — Lytton Edward George B. (1805—1873), angl. spisovatel; *Cavour* — Camille conte di C. (1810—1861), sardinský státník, který se zasloužil o sjednocení Itálie; *Humboldt* — Alexander H. (1769—1859), něm. přírodopisec, zeměpisec a cestovatel; „*jenerál Tom Pouce*“ — generál Tom Thumb (vl. jm. Charles Stratton, 1837—1883);

18: *reduta* — viz vysv. ke str. 14;

19: „*tremblante*“ — druh tance, třasák; *Abraham a Santa Clara* — vl. jm. Hans Ulrich Megerle (1644—1709), populární vídeňský kazatel;

20: *velká krádež u zlatníka na Příkopě* — 20. ledna bylo ve zlatnictví Munelese a Inwalda na Příkopě č. 5 ukradeno za 15 000 zl skvostů; *hantýrka uveřejňovaná teď v Humorech* — 21. ročník Humoristických listů otiskoval v č. 1—10 slovníček zlodějského slangu pod titulem Hantýrka;

21: *Job* — starozákonná postava muže, jehož trpělivost Bůh zkouší různými ranami osudu; *Kikeriki a Figaro* — vídeňský humoristický a vídeňský satirický časopis; *vyrovnávací škádlení* — nová vláda Taaffeho usilovala o to, aby se Češi vrátili do říšské rady a upustili od své politiky trpného odporu, viz dále vysv. ke str. 101; *v literatuře samá humoreska* — tehdy oblíbený žánrový útvar, publikovaný v denním i periodickém tisku řadou spisovatelů, ze známějších zejména F. Heritesem, I. Herrmannem, J. Lierem aj.; *reduta* — viz vysv. ke str. 14; *pan Šrut volně dle Palackého* — narázka na Palackého výrok „Kdyby nebylo Rakouska, musili bychom je vytvořit“; Šrut viz vysv. ke str. 14; *první šestnáctistránkový zákoníček* — byl vydán 23. dubna 1855; Neruda o něm napsal fejeton Zákoník černohorský, viz Spol. III, str. 304—306; *Presse* — Neue freie Presse, vídeňský list nationalistických liberálů, vycházel od r. 1864;

23: *trumeau* — skříň se stojacím zrcadlem;

24: *Ginevra čili Mor ve Florenci* — „velká opera“ Guido a Ginevra (text E. Scribe, hudba E. Halévy), v Praze byla poprvé uvedena 8. února 1879;

28: *z německé trikolóry* — při návštěvě císaře Viléma 29. července 1878; *pumpování* — vypůjčování peněz (hovorově), slovní hříčka; *Mariašajn* — spr. Mariaschein, Šejnov u Teplic; *Glasbrenner* — Adolf G. (1810—1876), něm. humorista a satirik;

29: *od Hippokrata až po Hamrníka* — Hippokrates (asi 460—370 př. n. l.), řecký lékař; Josef Hamerník (1810—1887), český lékař inter-

- nista, profesor Karlovy university; *dle Biltzova předpisu* — Friedrich Eduard Bilz (1842—1922), něm. přírodní lékař; *9 lidí jsem utopil*: 3 mužské — v básních Divoký zvuk, Nestálí druhové, Skočme, hocha; 6 ženských — v básních Kolovrátek, Balada stará a stará, Prosté motivy, Zimní 6, v próze Fraňa a Z povídek měsíce (poslední se nepodařilo zjistit); *2 jsem nechal oběsit* — v básni Oběšenec a v povídce Jak si pan Vorel nakouřil pěnovku; *1 dámu jsem nechal... uhořet* — nepodařilo se zjistit; *1 ženskou jsem... nechal zavřít* — v povídce Za půl hodiny; *2 děti* — v Baladě dětské a v próze Trhani; *1 dívku... vzbudil jsem* — v Mrtvé nevěstě;
- 30: *1 žebráka jsem nechal zmrznout* — v povídce Přivedla žebráka na mizinu; *1 dal jsem ukradnout* — v próze Trhani;
- 31: *od poslední návštěvy císaře Viléma v Teplicích* — viz vysv. ke str. 28;
- 32: *že jsme se s nimi smířili* — pokusu o smíření Čechů a Němců v Čechách na poradách v Emmersdorfu u Wörthského jezera se za Čechy zúčastnil dr. Rieger, za Němce dr. Fischhof a Etienne, hlavní redaktor Neue freie Presse (viz vysv. ke str. 21). Předák Němců Herbst nejprve s úmluvami souhlasil, ale pak svůj názor změnil. Etienne se za dohodu s Čechy vřele přimlouval v článcích z 25. prosince 1878 a 1. ledna 1879, avšak jeho nečekanou smrtí byla jednání skončena;
- 33: „*Hájkovo elektrické slunce*“ — František H., mechanik pražské univerzity;
- 34: *Concordie* — spolek německých spisovatelů a žurnalistů v Praze; *Tagesbote* — Tagesbote aus Böhmen, pražský deník, od sedesátých let Čechům krajně nepřátelský, zal. r. 1852;
- 37: *Michel* — François M. (1809—1887), franc. přírodovědec; *Perty* — Josef Anton Maximilian P. (1804—1884), něm. zoolog a antropolog; *Martin* — Saint-Ange Gaspard Joseph M. (1803—1888), franc. přírodovědec;
- 38: *Dr. Gray* — patrně Elisha G. (1835—1901), amer. fyzik a vynálezce; *elektrické slunce* — viz str. 33; *Za nejšťastnějšího... považuju teď pana knížete Adolfa Auersperga* — vládní krize v Rakousku byla v únoru 1879 vyřešena pádem ministerstva Auersbergova (1821—1885), jehož nástupcem se stal, po krátkém údobí Stremayerově, Eduard Taaffe (1833—1895), viz Spol. IV, vysv. ke str. 188;
- 39: *auch das Glück...* — také štěstí má svůj vlastní žal; *κατ' ἐξόχην* — obzvlášť; „*příční štítky*“ — šlo o štítky s označením ulic; *joujou* — ozdobný přívěsek; *tuhý boj o maso* — polská firma Bavorovská-Bahl podala žalobu na redaktora NL pro článek v č. 17, v němž se vyslovují pochybnosti o kvalitě masa dodávaného na pražský trh; *otázka „ústředních jatek“* — součástí akce za ozdravění Prahy bylo i přemístění jatek ze středu města (z Rybné ulice) do Holešovic; stavba však byla dokončena až r. 1894;
- 40: „*Choche und choechere Heršoften!*“ — volně přel. Vysoce vážení vašnostové!; *Was sich der Cirkus erzählt* — Co si cirkus vypráví;

Heinrich Wilhelm D. (1803—1879), něm. meteorolog, známý pracemi o ovzduší a klimatologii;

- 61: *pápa Leone* — papež Lev XIII.; *nás Lev* — Josef L. (1832—1898), český pěvec barytonista, Nerudův přítel; viz Pod. I, str. 62; *slečna Laušmannova* — Marie L. (1858—1933), česká zpěvačka; *salmi* — jemné ragú; *národ za Garibaldiho zaplatil* — neapolská banka prominula Garibaldimu půjčku, již mu poskytla;
- 62: *dostane například Chocholoušek... pomník* — pomník Prokopa Ch. (1819—1864) byl odhalen 24. srpna 1879 v Nadějkově, slavnostní řeč pronesl J. Barák; *Beust roku 1867* — Friedrich Ferdinand B. (1809—1886), saský diplomat, v r. 1867 rak. ministerský předseda, jeden ze strůjců rakousko-uherského vyrovnání; *kynoucí smír s německými krajaný* — viz vysv. ke str. 32; *naši venkovští hosté o svatém Janě* — 16. května se v Praze konala tradiční pouť; *Výstava s krásným obrazem Brožíkovým* — na žofínské výstavě Krasoumné jednoty byl Brožíkův obraz Poselstvo Ladislava, krále českého a uherského, u dvoru francouzského krále Karla VII., viz Umění, str. 351—354; *Krásný obraz Siemiradzkého* — Henryk S. (1843 až 1902), polský malíř, vystavoval svůj obraz Živé pochodně Neronovy v České polytechnice na Karlově náměstí, viz Umění, str. 369—375;
- 63: *J. S. Skrejšovský* — narážka na S. aféru, viz vysv. ke str. 49;
- 64: *Ted přicházíte* — viz vysv. ke str. 62;
- 65: „*Jungfer Hanne*“ — panna Jana; *braunes Haar...* — hnědé vlasy a buclaté tváře;
- 66: *Jan Augusta* (1500—1572), člen jednoty bratrské, skladatel duchovních písni; *Jan Beckovský* (1658—1725), historik období protireformace; *Jan Flaška* — Smil F. z Pardubic (1350—1403), autor Nové rady, byl chybně nazýván Jan Smil z Riesenberka; *Jan Hýbl* (1786 až 1834), obrozenec spisovatel a vydavatel časopisů, jeho překlad robinsonády Mladší Speelhofen vyšel r. 1819 v Jindřichově Hradci; *Jan Rulík* (1744—1812), upravovatel a vydavatel. Hra Vlastenecký malý rekruta vyšla r. 1808, historický příběh Veselý Kubíček aneb V horách Kašparských zaklený dudák, r. 1799; *Jan Blasius* (1684 až 1749, nebo syn, 1708—1773), skladatel duchovních písni;
- 68: *u Knoblocha* — oblíbená Nerudova restaurace U Knoblochů v Liliové ulici;
- 69: *Kamenný most* — Karlův; *Řetězový most* — na místě dnešního mostu 1. máje; *k Halánkům* — bývalá vinopalna a hostinec v Praze 1, Betlémské nám., její spolumajitel Vojta Náprstek (1826—1894), pokrovský český liberál, založil zde Náprstkovovo průmyslové muzeum; *u Siemiradského, u Brožíka* — viz vysv. ke str. 62; *Elegantní akademie!* — viz str. 62 a Umění, str. 376;
- 70: „*Festa di Calendimaggio*“ — májová slavnost;
- 71: *Rochholtz* — Ernst R. (1809—1892), něm. historik; *Breton* — Jules B. (1827—1906), franc. malíř krajinář;

- 73: *superstice* — pověra; *Makart* — viz vysv. ke str. 14; *My Čechové se... smíříme s Němci* — viz vysv. ke str. 32;
- 74: *Frenclovy legendy* — ve spise Postila čili Výklad epištol a evangelií celého roku církevního (1854—1861) čes. církevního spisovatele Inocence Antonína Frencla (1818—1862); *Jan Votka* (1825—1899), pův. spolupracovník Havlíčkův, r. 1854 vstoupil do řádu jezuitského; *dr. Karel Prucha* (1818—1883); *když jsem kdysi z barky vylézal* — srov. *Obrazy z ciziny*, str. 90;
- 75: *Brutus* — Marcus Antonius B. (85—42 před n. l.), účastník spiknutí proti Caesarovi; *1800leté „jubileum“* — starověké město Pompeje ve střední Itálii bylo r. 79 zničeno výbuchem Vesuvu; *dr. Jäger ze Stuttgartu* — srov. zprávu NL 14. června;
- 78: *Rotura* — srov. zprávu Senzační vynález, NL 3. června;
- 80: *nový park* — viz vysv. ke str. 7;
- 81: *Metternich* — Klemens Lothar Wenzel M. (1773—1859), představitel rakouského policejního absolutismu; *hrabě Rechberg* — Johann Bernhard Graf von R. und Rottenlöwen (1806—1899), rak. diplomat, r. 1859—1860 ministerský předseda a ministr zahraničí. Bunt (Bundesverein der deutschen Staaten) ovládalo do r. 1866 Rakousko, po vítězství nad Rakouskem a vyloučení Rakouska z Buntu Prusko; *Gyulay* — Ferenz hr. G. (1798—1868), rak. generál, r. 1859 vrchní velitel rakouského vojska ve válce proti Francii a Sardinsku. Po porážce u Magenty r. 1859 se vzdal velení;
- 82: *rosička* — rosnička;
- 83: *rapilli* — sopečný popel smíšený s kamením; „*seint immer af'n Weg*“ — jsou stále na cestě;
- 84: *do říšské rady musíme jít* — v r. 1879 se začalo jednat o vstup českých zástupců do říšské rady, jíž se čeští politikové z protestních důvodů nezúčastňovali od r. 1863; *výsledky dvacetileté činnosti* — Nerudova narázka na neúčinnost české politiky pasivního odporu; *volby* — jde o volby poslanců do říšské rady; o průběhu voleb byly denně přinášeny zprávy pod titulem *Volební ruch*;
- 85: *zřídit také pro Prahu „Azyl“* — útulna byla založena 19. listopadu 1879 baronkou Webrovou z Ebenhofu;
- 87: *Lulu* — princ Ludvík Napoleon, syn Napoleona III., zahynul 3. června 1879 v jižní Africe v boji se Zulukafry; *Paleček* — humoristický obrázkový týdeník, vydávaný od r. 1872, v r. 1879 Slavíkem a Borovým; *Caligula* — římský hrůzovlákce v l. 37—41;
- 88: *Arbuez* — Petr A. de Epila (1441—1458), španělský inkvizitor; *ten vynález australský* — viz str. 78; *nějaký astronom* — A. Borelly v Marseille, viz zprávu NL 20. června; *Bohemie* — viz vysv. ke str. 16; list přinášel časté zprávy o událostech v Bosně a Hercegovině, které byly podle usnesení mírového kongresu r. 1878 okupovány Rakouskem; *die bosnische Sprache* — bosenská řeč;
- 89: „*in der stuttgarter*“ ... „*in der pfreimter Sprache*“ — ve štutgartské,

Wenzel kommt — Vašek přichází, narážka na příchod českých zástupců na říšskou radu, začátek pamfletu vídeňského žurnalisty Lindera;

- 106: „fundamentální články“ — 18 bodů vypracovaných komisí složenou ze zástupců staročecků, mladočecků a historické šlechty r. 1871. Na jejich základě se mělo jednat o tzv. rakousko-českém vyrovnání; pro odpor císaře a německých centralistů nebyly však přijaty za základ jednání; *Herbst* — Eduard H. (1820—1892), rak. něm. liberál, jeden z největších odpůrců vyrovnání s Čechy; *utvoříme deklarantskou bandu* — tzv. deklarace z 22. srpna 1868 zdůvodňovala nemožnost účasti českých politiků v říšské radě i na českém sněmu; „*unsriges*“ — našeho, narážka na ministra krajana dr. A. Pražáka; *Witz auf Witz...* — vtip na vtip, ničím nepodložený, blesk na blesk, a žádný nepodpálí;
- 107: *ombrometrický* — dešťoměrný;
- 108: *oprava volebního řádu* — narážka na český požadavek příznivějšího volebního řádu pro český sněm;
- 112: *Židovské pece* — okrajová část Žižkova s nevalnou pověstí; o *Stěmpilovi*, *Fialovi* — Josef S. byl za účast na vraždě spoluvedně oběšen r. 1853 na okraji Žižkova. Fialou Neruda patrně mínil Otakara F., který byl v r. 1870 odsouzen za spoluúčast na pumovém atentátu na 6 let do těžkého žaláře;
- 118: *Hájek* — Václav H. z Libočan (†1553) v Kronice české; *Wer den Dichter...* — Kdo chce rozumět básníkovi, musí jít do jeho země;
- 119: „*bierokratie*“ — hříčka se slovem das Bier (pivo) a byrokracie; *Hajnišova Piviáda* — František H. (1815—1885), český humorista, jehož humoristická skladba Piviáda vyšla před r. 1850, viz Pod. III, str. 18; *Monika* — hrádinka stejnojmenné tříaktové tragédie J. J. Kolára, uvedená poprvé 20. prosince 1846;
- 120: *Když povstalo samostatné divadlo české* — Prozatímní divadlo bylo otevřeno 18. listopadu 1862; *můj přítel kněhkupec* — F. Dattel, viz vysv. ke str. 15;
- 123: *Saphir* — Moriz Gottlieb S. (1795—1858), rak. satirik; *Adolf Auersperg* (1821—1885), rak. státník, v l. 1871—1879 ministerský předseda, viz vysv. ke str. 38; *při asentýrce* — při odvodech; *dcery Venuše policinellské* — podle Policinella, postavy italské komedie dell'arte, šaškovitého, neohrabaného a hrbatého sluhy;
- 124: *Novoměstské divadlo* — Nové české divadlo bylo otevřeno 6. července 1876 za bývalými hradbami na pozemcích mezi Koňskou a Žitnou branou;
- 126: *klerikální časopis Čech* — katolický politický týdeník, založený r. 1864. Narážka se týká patrně úvodníku Mladí v klubu poslanců, 11. října, kde se píše kriticky o jednání mladočeských poslanců na říšské radě a výtky končí slovy: „...než o těch dietách nechceme mluviti“; *po celých šestnácte let bránili se* — tj. od r. 1863, kdy se většina českých

poslanců nedostavila na zasedání říšské rady na protest proti dualistickému programu vlády. Období pasívní rezistence skončilo 7. října 1879, viz vysv. ke str. 101; *vyšehradský probošt* — Václav Štulc (1814—1887); *vídenské sedání už zase započalo* — 8. října 1879, srov. Nerudovy zprávy ze zasedání, Spol. IV, str. 188 a n.; *domáci rozhovor o řeči Riegrově* — dr. Rieger mluvil 30. října na říšském sněmu mj. také o vídeňské nevraživosti vůči Čechům. Tato část řeči vzbudila nelibost v tisku, NL 4. listopadu ji kritizovaly za nevhodně zvolený tón;

- 127: *páter Škampa* — Alois Š. (1813—1879), kněz kdysi pověstný svou zálibou zpovídat mladé dívky; *příznivec Mareš* — viz vysv. ke str. 101;
- 128: *Goethův Erlkönig* — známá balada Král víl;
- 129: *Schmerling* — Anton Sch. (1805—1893), rak. státník, tvůrce únorové ústavy z r. 1861, od r. 1867 vůdce ústavodárné strany v panské sněmovně a opozice proti hraběti Taaffemu; *Nicht Stimmenmehrheit...* — většina hlasů není zkouškou práva; *Man soll die Stimmen...* — hlasy se mají vážit, a ne počítat; „*Interessenvertretung*“ — zájmové zastoupení; *Sei im Besitze...* — měj majetek, a jsi v právu; *Auf Bergen ist Freiheit* — na horách je svoboda; *Der schrecklichste der Schrecken* — nejhroznější z hrůz je lidský sebeklam;
- 130: *Bach* — Alexander B. (1813—1893), rak. ministr vnitra v l. 1849 až 1859. Jeho vládní systém, tzv. bachovský absolutismus, se vyznačoval národnostním a politickým útlakem; *černožlutým mlékem* — černá a žlutá byly rakouské státní barvy; *Karlíček Bum* — vl. jm. Rudolf Kadlec, pražská figurka; z nešťastné lásky se pomátl a hrál na klavír po hospodách; zprávu o jeho smrti přinesly NL 13. listopadu; *Koubek* — Jan Pravoslav K. (1805—1854), český buditel a básník, viz Lit. I, str. 12 a 136;
- 131: *homérské sybosie* — stáda sviní;
- 133: *Rubeš* — viz vysv. ke str. 46; *mým šocínkem* — potěšením (z něm. *der Schatz, poklad*); *Basedow* — Johann Bernhard B. (asi 1723—1790), něm. pedagog; *Angličané... v Afganistanu* — za anglo-afgánské války v r. 1878—1881, která skončila podrobením Afganistanu;
- 134: *rumfordská polívka* — polévka pro chudinu, název podle amerického přírodozpytce a filosofa Benjamina Rumforda (1753—1814);
- 135: *Praha se konečně vzmohla na útulnu* — viz vysv. ke str. 85;
- 136: *God Nacht...* — dial. Dobrou noc, dobrou honbu na blechy; „*stržený hák*“ — polámání; *Philopsyllus* — utvořeno z řeckých slov filein (milovati) a psylla (blecha), milovník blech; *Masenius* (1606 až 1681), jezuitský spisovatel belg. původu; *Pigault-Lebrun* — Charles Antoine Guillaume P.-L. (1753—1835), franc. romanopisec;
- 137: „*puce*“ — blecha;
- 138: *Aldrovandi* — Ulysses A. (1522—1605), it. přírodovědec a lékař; *à la Sainte Luce...* — na svatou Lucii přibude dne o bleší skok;
- 139: *doktor Holub* — Emil H. (1847—1902), cestovatel po Africe; *La Puce*

- zásobovány vodou vltavskou. To bylo však realizováno až na přelomu století; práce na kanalizaci začaly r. 1893;
- 175: *Zámecké naše hodiny* — hodiny chrámu sv. Vítá;
- 176: *pulbír* — viz vysv. ke str. 46; „*vyrovnání*“ je na cestě — viz vysv. ke str. 101;
- 177: o „*státním pruském pravopisu*“ — r. 1880 vyšla v Prusku první úřední pravidla německého pravopisu; *městská rada dala pobít všechny divoké holuby* — na podzim r. 1879 byla v NL zpráva, že divoci holubi mají být z Prahy vypuzeni, viz Spol. IV, str. 184; *sledovat pražské ostrostřelce* — Neruda ironizoval často pražské ostrostřelce zvláště pro jejich národnostní vlažnost; *jezovité se vypovídají z Francie* — srov. zprávy v NL 30. března a 2. dubna a úvodník Tah černého ptactva do Čech ze dne 3. dubna;
- 179: *dva moji známí* — jedním z nich byl pravděpodobně fejetonista Neményi z Pester Lloydu;
- 180: *v parku městském* — viz vysv. ke str. 7;
- 181: *Paris-Murcia, Národ sobě* — viz vysv. ke str. 167; *Rozkošný* — Josef Richard R. (1833—1913); *Karel Bendl* (1838—1897); *paní Malá* — viz vysv. ke str. 149;
- 184: *Džami* — Mauláná Abdu'r-Rahmán Džámí (1414—1492); *u Knoblocha* — viz vysv. ke str. 68;
- 185: *Bettina* — Elisabeth (Bettina) von Armin (1785—1859), nejvýznamnější ženská představitelka mladší německé romantiky, sestra Clemense Brentana a žena Achima von Armin; *pětadvacítileté jubileum* — podle Miloslava Novotného (Rok Jana Nerudy, 1952, str. 36) napsal Neruda svůj první fejeton pod šifrou oo (z pseudonymu Janko Hovora) do Tagesbote aus Böhmen 4. února 1857 s názvem Reise- und Lebensbilder aus Prag;
- 186: *Anthus* — Antonius A., autor díla Vorlesungen über die Eßkunst (Přednášky o umění, jak jist, 1852), které ovlivnilo Nerudovy Labužnické listy, fejetony ze Studií II;
- 187: *říšští radové vrátili se* — v polovině května 1880 skončilo zasedání vídeňského parlamentu, jež komentovaly NL 16. května úvodníkem Ztracený rok!; *hrabě Clam-Martinic* — Jindřich Jaroslav C.-M. (1826—1887), vůdce české historické šlechty; *kníže Lobkovic* — Jiří Kristián L. (1835—1908), poslanec na zemském sněmu za velkostatkářskou kurii. Neruda naráží na fakt, že česká šlechta stála stranou národních i kulturních snah; *Bazar* — pražský německý čtrnáctideník s podtitulem Dámské módní noviny se stříhy a módními obrazy;
- 188: *Alfréd Windischgrätz* (1787—1862), velitel rakouských sborů proti českému povstání v revolučním roce 1848, kdy nechal bombardovat Prahu; *Koperník* — Mikuláš K. (1473—1543); *Jenner* — Edward J. (1749—1823); *Linné* — Carl L. (1707—1778); *Agassiz* — Louis A. (1807—1873); *Mesmer* — Franz Anton M. (1734—1815); *Fahrenheit* — Gabriel Daniel F. (1686—1736); *Cuvier* — Georges C.

- (1769—1832); *Humboldt* — viz vysv. ke str. 17; *Lavoisier* — Antoine-Laurent L. (1743—1794); *Guillotin* — Joseph-Ignace G. (1738 až 1814);
- 189: *do Košíř* — méněný bývalý malostranský hřbitov v Košířích; *Národ sobě* — viz vysv. ke str. 167; *Lichtenstein* — Alfréd L. (1842—1907), rak. politik;
- 192: *Ovocná ulice* — viz vysv. ke str. 53;
- 193: *ze štěpánské věže* — gotického chrámu sv. Štěpána ve Vídni; *udělat z něho jakéhosi Ubryka* — Barbora Ubryková, jeptiška krakovského kláštera, byla mučená pro porušení slibu panenské čistoty, viz Studie II, str. 298 a n.;
- 195: *Minulou neděli* — viz zde str. 194; *Damit Sie...* — abyste do ní mohl strkat svůj obličeji! Německá odpověď. Praha;
- 198: *Pivovarnictví, jež sepsal Antonín Bělohoubek* — spis z r. 1874; *Piviáda* — viz vysv. ke str. 119;
- 200: *obligace* — cenné papíry;
- 201: *zahrajme si na Hansen* — dánský magnetizér prof. Hansen vystoupil poprvé 31. ledna 1880 ve vídeňském Ringtheatru a vzbudil svými pokusy velkou pozornost; *V Znojmě... V Brně a v Praze* — týká se nacionalistické kampaně, kterou vyvolali mezi Němci v Čechách němečtí liberálové po vydání Stremayerových jazykových nařízení zrovnoprávňujících částečně češtinu v úředním styku v českých zemích. NL přinesly například 19. března zprávu, že v Brně bylo soudní jednání proti Čechu vedeno německy;
- 203: *továrníky likérek* — srov. zprávu Zdraví nebezpečná vanilka, NL 18. června; *na krajany Chebany* — rovněž krajský soud v Chebu nechtěl koncem května 1880 přijmout český obžalovací spis;
- 204: *o opravě volebního řádu* — většina sněmovní komise zamítla na českém sněmu, který se sešel 8. června 1880 po téměř dvouleté přestávce, vládní předlohu na opravu volebního řádu;
- 206: *náš Štěpánek* — Jan Nepomuk Š. (1783—1884), český dramatický spisovatel;
- 207: *rúta* — cesta (počeštěné franc. slovo route);
- 209: *Háfiž* (1326—1389), perský lyrický básník;
- 211: *stůnu* — v létě 1880 odjel Neruda na Šumavu, na zpáteční cestě onemocněl zánětem žil, viz Dop. I, str. 483 a n.;
- 212: *Jean qui rit...* — Jan, který se směje... Jan, který pláče, analogie podle názvu veselohry A. Labiche Anna pláče — Anna se směje;
- 213: *v září tomu rok* — viz vysv. ke str. 101; *Maďari obdrží ted už „universitu třetí“* — za Rakousko-Uherska měli Maďari universitu v Budapešti, založenou r. 1777, a v Kolozsváru, založenou r. 1872; *za Hohenwarta, když Jireček byl ministrem* — za ministerského předsednictví hraběte Karla H. r. 1871 (1824—1899) byl Josef Jireček (1825—1888), právník a filolog, ministrem kultu a vyučování; *povolení miliardy peněz a miliónu vojska* — v prosinci 1879 se v posla-

- necké sněmovně debatovalo o osnově militaristického branného zákona, který stanovil početní sílu armády na 800 000 mužů. Čeští poslanci hlasovali pro předlohu, viz vysv. ke str. 233;
- 215: Škořápková ulička — dnešní Skořepka;
- 216: Ferdinandova třída — dnešní Národní; *Rabelais* — François R. (kolem 1494—1553), autor Hrůzostrašné historie velkého Gargantuy, otce Pantagruelova; obr Pantagruel je typ poživačného veselého pijáka a epikurejského filosofa; *Oskar Blumenthal* (1852—1917), něm. spisovatel a divadelník;
- 217: Makartové — viz vysv. ke str. 14; *Offenbach se Sardouovou řečí akademickou* — Jacques O. (1819—1880), představitel klasické francouzské operety; Victorien Sardou (1831—1908), franc. dramatik, akademik od r. 1877; svatý *Havel* — viz vysv. ke str. 52;
- 219: hřbitovy volšanské... jsou... „na vymření“ — okresní hejtmanství zakázalo ze zdravotních důvodů pochovávat na Olšanech, pražská obec se však odvolala; *diurnum* — denní plat; *Nový náš pan policejní ředitel* — rytíř Stejskal; *Ovocná ulice* — viz vysv. ke str. 53; *Ferdinandská třída* — viz vysv. ke str. 216;
- 220: Žalovcová ulice — na Starém Městě, jméno jí zůstalo dodnes; *sbírky na pražskou útulnu* — viz vysv. ke str. 85; *byla teď konvertována pražská půjčka* — v článku Dluhopisy pražské konvertované půjčky, NL 5. listopadu, se píše, že dluhopisy města Prahy budou kolovat „na všech burzách“ jako „loterní zástavní listy vídeňského Ústavu pozemkového“;
- 221: v *Jungmannově rozmluvě s Adamem Veleslavínou* — myšlen dialog O jazyku českém (Hlasatel 1, 1803), kde v Rozmlouvání prvním hovoří Daniel Adam z Veleslavína, Čech a Němec; *con amore* — láskyplně; *Em. Škramlík* — Emilián Skramlik, starosta Prahy v l. 1876 až 1882;
- 222: *Congrève* — William C. (1772—1828), angl. inženýr a generál, vynálezce rakety;
- 224: *Hamerling* — Robert H. (1830—1889), něm. básník;
- 225: *na tu licitaci francouzských korunních klenotů* — tendence k obnově monarchie ve Francii, reprezentované otevřeným monarchistou presidentem Mac Mahonem, ztratily r. 1879 naděje na realizaci, když se třetím presidentem stal umírněný republikán Jules Grévy; *Macbethové, Richardové III., Závišové* — postavy vládychтивých ctižádostivců ze Shakespearových dramat Macbeth a Richard III. a z Hálkovy hry Záviš z Falkenštejna; *Milton* — John M. (1608 až 1764), angl. spisovatel; *Figaro* — viz vysv. ke str. 21, karikoval často svatováclavskou korunu; *Car a tesař* — opera Alberta Lortzinga (1801—1851); *Saint-Just* — Antoine Louis Léon de S.-J. (1767 až 1794 na popravišti), franc. revoluční politik;
- 226: *Napoleon III.* — Charles Louis N. (1808—1873);
- 227: *trumeaux* — viz vysv. ke str. 23;

- 228: *dr. Tanner* — asi Matěj T. (1630—1692), teolog, jezuita, přísný moralista; *František Pravda* (1817—1904), vl. jménem Vojtěch Hlinka, katolický sociálně cítící autor idylických venkovských povídek; *Karel Tůma* (1843—1917), humoristický spisovatel a žurnalist, Nerudův mladší druh v Národních listech, později známý jako autor humoristických příběhů *Z českých mlýnů*;
- 229: *pohádku o českém Honzovi* — Veršované pohádky Hloupý Honza od L. Quise s ilustracemi Karla Krejčíka, vydal J. R. Vilímek;
- 233: *Když nám nedají universitu* — viz vysv. ke str. 91; *povolíme jim budžet, vojsko* — ministr financí Dunajewski předložil 30. listopadu 1880 poslanecké sněmovně rozpočet na r. 1881, který vypisoval nové daně a v němž nebylo ani zmínky o české universitě. O návrhu branného zákona viz vysv. ke str. 213; *o zdravé vodě „pitelné“* — viz vysv. ke str. 174; *v městském parku* — viz vysv. ke str. 7;
- 235: *přítel D.* — viz vysv. ke str. 15;
- 236: *Koubek* — viz vysv. ke str. 130;
- 237: *konskripcní komise* — při sčítání lidu (viz Nerudův fejeton Věru jsem se až doopravdy bál, Spol. IV, str. 300) užívali Němci ke zvýšení počtu obyvatelstva německé národnosti nátlaku, podvodů aj.;
- 238: *excelenc-Žireček* — viz vysv. ke str. 213; po odstoupení Hohenwartova ministerstva byl pronásledován vídeňskými liberálními kruhy, odstěhoval se do Prahy a byl poslancem českého sněmu. Neruda narází na jeho členství v říšské radě (od r. 1879);
- 239: *elektrické slunce* — viz vysv. ke str. 33; *o sokolských šibřinkách* — srov. NL 13. února; *ve Ferdinandově třídě* — viz vysv. ke str. 216;
- 240: *v gotthardském tunelu* — byl dokončen r. 1881 ve Švýcarsku;
- 241: *co základ toho budoucího městského muzea* — bylo založeno r. 1883 v dnešních sadech J. Švermy; *Quido Mánes* (1828—1880); *Adolf Kosárek* (1830—1859); *Praha... dostane... zoologickou zahradu* — po několikaletých úvahách se ujal myšlenky na zřízení zoologické zahrady hrabě Špork a navrhl vybudovat ji ve Stromovce;
- 242: *Vražda v lesích černokosteleckých* — v noci na 17. února byl zavražděn na cestě z Prahy Josef Strejček, majitel usedlosti v Černém Kostelci; *Převedení Labe od Čelakovic ku Praze* — NL přinesly 20. února zprávu z Vídně, že se mezi českými poslanci uvažuje o regulaci českých řek, především o převedení Labe k Praze. Bohemie (viz vysv. ke str. 16) reagovala na tuto zprávu ironizujícím titulem Praha námořní město. Rovněž staročeský deník Pokrok 22. února zprávu zesměšňoval. NL uveřejnily 23. února Zasláno: Pánům z Pokroku a jeho „inženýrům“, podepsané „z kruhů inženýrských“; *inžinýr Václavík* — František V. (1836—1873), zemědělský inženýr, odborník pro melioraci;
- 244: *na německost pražské university nesáhnem* — viz vysv. ke str. 91; *Bismarck... nám udělal Králové Hradec* — Otto B. (1815—1898) stál v čele pruské vlády v době prusko-rakouské války, která skončila

porážkou rakouských vojsk v bitvě u Hradce Králové r. 1866; přes „Kratzigbaude“ na „Pfeifferhäusel“ — místa v Krkonoších; *Krolmus* — Václav K. (1787—1861), archeolog; *Gallaš* — Josef Heřman Agapit G. (1756—1840), český spisovatel buditel; *Michaelis* — Otto M. (1826—1890), něm. národohospodář; *Grosse* — asi Gustav Robert Gross (1823—1890), něm. technik; *Bauer* — asi Max Bauer (1844—1917), něm. mineralog; *Pokrok...* poukázal... na Ústřední matici školskou — 24. února odpovídá Pokrok v glose Inženýři Národních listů na Zasláno v NL (viz vysv. ke str. 242) a oprávněnost svého stanoviska dokládá větším výnosem sbírky na Ústřední matici školskou (byla založena r. 1880 na obranu proti německému Schulvereinu, aby chránila podporováním českých škol děti českých hraničářů před poněmčením); *brumajzl* — starý foukací hudební nástroj, později dětská hračka; *Pokrok...* dokázal to právě dnes — viz zprávu Polemika po telegrafu, NL 27. února. Pokrok obvinil NL, že chtějí dělat politiku za poslance a že dostaly dr. Riegra s českou delegací do říšské rady;

- 245: *Husaři Taaffovi* — podle „husaři Bachovi“, četníci. Narázka na Český poslanecký klub, v němž část poslanců naléhala, aby se ne-hlasovalo pro rozpočet a berní předlohy, dokud vláda neučiní něco pro rovnoprávnost při úředních jednáních a v otázce české univer-sity. Tento názor byl však brzděn dr. Riegrem, který prosadil do zřízených komisi konzervativní poslance;
- 246: *převedení Labe* — viz vysv. ke str. 242;
- 247: *dle Jirečka* — narázka na filologickou činnost J. Jirečka (viz vysv. ke str. 238); *bachusové* — masopustní masky (podle řeckého boha úrody a vína Bakchuse); *z „Řehořova vojska“* — Řehořovo vojsko nebo řehořská jízda je dětská hra, provozovaná 12. března. Podobně jako průvod tříkrálový byla spojena s chozením po staveních a s vybíráním dárků;
- 250: *rusko-turecká válka* — v l. 1877—1878; *Moltke* — Helmuth Karl Bernard M. (1800—1891), pruský polní maršálek a strateg, který řídil vojenské operace r. 1866 za války proti Rakousku i r. 1870—1871 za války prusko-francouzské;
- 251: *Jenny Lind* (1820—1887), švédská zpěvačka a klavíristka;
- 252: *z té zahrady zoologické* — viz vysv. ke str. 241; *pejsek Tobiášův* — podle legendy vodil osleplého Tobiáše; *Storm* — Theodor S. (1817 až 1888), něm. spisovatel;
- 253: *Benda* — Jiří Antonín B. (1722—1795), český skladatel;
- 255: *Bazar* — viz vysv. ke str. 187;
- 256: *Napoleon III.* — viz vysv. ke str. 226; *Louis Filip* — Ludvík Filip Orleánský (1773—1850), byl po červencové revoluci franc. králem (1830—1848); *Viktorie* (1819—1901), královna anglická; *nový car* — Alexandr III.;
- 257: *Šalomoun v Písni a Příslovích* — viz vysv. ke str. 45. Kniha přísloví

- je část Starého zákona; *několik nových, pěkných daní* — zvýšení cen se dotklo především chudších vrstev, viz též vysv. ke str. 7;
- 258: *u příležitosti pohřbu Jablonského* — Boleslav J. (1813—1881) byl pochován s velkou pompou 13. března na Vyšehradě, viz Lit. III, vysv. ke str. 138; *Václav Levy* (1820—1870), sochař; *o nebožtíku carovi* — viz zde str. 256;
- 259: *imperiál* — ruská měnová jednotka; *park pro děti* — měl být na místě zbořených hradeb mezi Koňskou a Žitnou branou; *ve „velkém“ parku* — viz vysv. ke str. 7; *kýžená zahrada zoologická* — viz vysv. ke str. 241; „*Fremdenindustrie*“ — cizinecký průmysl;
- 260: *opadne* — zhubne; *Vzpomeň si na Saula a Achába, Námana a Asu* — biblické postavy. Saul nalehl na meč po prohrané bitvě, Acháb padl v boji, Náman trpěl malomocenstvím a Asa se ke konci života roz-nemohl; *kdy jsem se ve fejetonu zmínil o „škubánkách“* — viz zde str. 258; *kucmoch* — jídlo podobné škubánkům, vařené někde z brambor a mouky, jinde z krupice; *prachanda* — na prášek utlučené sušené hrušky;
- 263: „*kraple*“ — taštičky; „*Platí deset zlatých*“ — na nově vydaných desetizlatkových bankovkách byly nápisy pouze německé a maďarské. Češi psali na okraj bankovek „platí deset zlatých“. Tyto bankovky odmítali někteří obchodníci přijímat, jiní sráželi 20 % nebo připovali věty urážející českou národnost;
- 264: *Saphir* — viz vysv. ke str. 123; *v páté čtvrti* — Židovské Město (Josefov); *v kronice Reinhardově* — Reinhardsbunnerchronik (z let 1340 až 1349);
- 265: *širtynkový* — z širtynku, tkaniny z jemného bavlněného přediva, podobné plátnu; *Karel Velký* (768?—814), král francký a císař římský; *Rogerius Baco* — Roger Bacon (1214—1294), angl. mnich a scholastický filosof, mj. autor díla De prolongatione vitae (O prodloužení života); *Epimenides Kretenčík* — E. z Kréty (asi kolem r. 500 před n. l.), prospal prý 57 let v diktajské jeskyni na Krétě; *tři kutnohorští havíři* — v pověsti o havířích z Kaňku, kteří se delší čas skrývali v dole při pronásledování vzbouřených havířů;
- 266: *Ždibíček zápletek tunisko-francouzských, špetka bojechtivosti řecké a hrstka ruských nihilistů* — Na alžírsko-tuniské hranici vypukly nepokoje a francouzská vláda vyslala do Tunisu vojsko; mezi Řeckým královstvím a zbytky tureckého panství v Evropě byl veden spor o návrh nové hranice; denní tisk přinášel zprávy o soudním procesu s pachateli atentátu na Alexandra II., kteří byli příslušníky strany Narodnaja volja; *zápas mezi měnou zlatou a stříbrnou* — srov. stat Jana Vávry Boj zlata proti stříbru, NL 21. dubna a dále, kde se konstatuje pokles hodnoty stříbra; *Job* — viz vysv. ke str. 21; *Ofír* — polobájná země, kam se plavili za bohatstvím plavci ve službách Salamounových;
- 267: „*České desítky*“ — viz vysv. ke str. 263;

- 268: *láže* — ážio, rozdíl mezi skutečnou a nominální hodnotou peněz; *otevřem brány*... *Národního divadla* — s prozatímním otevřením se počítalo 28. května při návštěvě korunního prince Rudolfa, definitivně mělo být Národní divadlo otevřeno 28. září na sv. Václava; správa Národního divadla připravovala jako první činoherní představení drama Lipany od Václava Vlčka. Ve zprávě NL 19. dubna se píše, že přípravy k představení byly zastaveny, „poněvadž prý by děj kusu, kterýž vzat jest z posledních dob husitských bojů, na českou šlechtu zlý dojem učiniti mohl“;
- 269: *kněhkupec Dattel* — viz vysv. ke str. 15; *Fra Bartolommeo* (1475 až 1517);
- 270: *páter Greuter* — Josef G. (1817—1888), tyrolský poslanec; *Pio Nono* — papež Pius IX.;
- 271: *baldrián* — lidový název pro kozlík lékařský; jeho oddenek zapáchá kočičí močí; *od Zlaté lodi v Mariánské ulici* — dnešní Opletalova; v č. 3 byla redakce Národních listů; *potáhnout všechny housle* — struny se vyráběly ze střev;
- 273: „*oktáv*“ — viz vysv. ke str. 46; *takovou jarní slavnost* — viz vysv. ke str. 62;
- 274: „*vlastenecká galerie*“ — malířská výstava na Žofíně, dnešním Slovanském ostrově; „*do Židů*“ — do Židovského Města (Josefov);
- 275: *odevření divadla* — viz vysv. ke str. 268; *neshody stran zamýšleného průvodu* — spolkům a korporacím se ponechalo na vůli, chtějí-li uspořádat v den otevření Národního divadla slavnostní průvod. Přípravy k lidovým slavnostem byly však nedlouho před datem otevření odřeknuty; „*diplomy divadelní*“ — pamětní listy účastníkům sbírek;
- 276: *šéf* — dr. Julius Grégr (1831—1896), politik, zakladatel NL;
- 277: *Paclt* — Čeněk P. (1815—1887); *dr. Feistmantel* — Otokar F. (1848 až 1891), geolog a paleontolog, v letech 1874—1883 působil v Kalkatě; *fashionable* — módní; *dokud se nesrovnají s Irčany* — spory o národní samostatnost Irska trvaly po celé 19. stol. a byly posléze řešeny kompromisem, tj. rozdelením Irska na část samostatnou a část spadající pod vládu Velké Británie; *dynamitové podkopy* — narážka na pumový atentát na cara Alexandra II., viz zde str. 256;
- 278: *Krejčí* — Jan K. (1825—1887), mineralog a geolog; *Kořistka* — Karel K. (1825—1906), zeměpisec; *Čelakovský* — Ladislav Č. (1834 až 1902), syn básníka Františka Ladislava Čelakovského, botanik; *Vejdovský* — František V. (1849—1939), zoolog;
- 280: *Mason* — Josiah M. zdokonalil r. 1828 psací ocelové pero; *Stephenson* — viz vysv. ke str. 99;
- 281: *bude odevřeno Národní divadlo* — bylo otevřeno bez lidových slavností, viz vysv. ke str. 275; *na tomto místě* — viz fejeton ze 14. května, Spol. IV, str. 330; *Dufaur* — Jules D. (1798—1881); *Irving* — John Henri Brodribb I. (1838—1905), velký angl. herec a spoluvedavatel

- Shakespeara; *kapišonky a vikléry* — kapižona je dětská čepice, viklér ženský plášt, který se nosil v padesátých letech 19. stol.; *riviéra* — náhrdelník z několika šnůr; „*v glinské hospodě*“ — Neruda o ní mluví v 22. Písni kosmické (Seděly žáby v kaluži...); Gliń je slovanský název pro Lüneburk; „*v chuchelské restauraci*“ — buršácký akademický spolek Austria vyvolal svým provokativním chováním na výletě v Chuchli 28. června 1881 výtržnosti, které skončily rvačkou s českými studenty, dělníky a místními obyvateli, viz článek Buršácké výtržnosti v Chuchli, NL 30. června. Na příkaz ministerstva vyučování byly zastaveny přednášky a nařízeno disciplinární vyšetřování. Na znamení protestu začali nosit mladí muži bílomodročervené kravaty a dívky stužky v slovanských barvách, srov. zprávu NL 3. července;
- 283: *Popsal jsem to již kdysi* — viz Obrazy z ciziny, str. 297; „*Ein Stachelschweinhut*“ — klobouk jako ježek; *Pasteur* — Louis P. (1822—1895);
- 284: *jídla „du jour“* — denní; *Erlauben Sie...* — Dovolíte cizinci několik otázek?;
- 285: *garotta* — rdoušení; *pro Baedekry, Meyery, Gsell-Felsy, Busche* — vydavatelé knižních cestovních průvodců; *Platón* — viz vysv. ke str. 98; *Buckle* — Henry Thomas B. (1821—1862), angl. historik;
- 286: *rvačka Čechů s Němci* — viz vysv. ke str. 281; *dódónský háj* — v Dódóně v řeckém Epeiru byla ve starověku Diova věštírna, kde se Zeus zjevoval šelestěním dubu;
- 289: *král Ludvík „samotář“* — Ludvík II. (1845—1886), od r. 1864 král bavorský, vyhýbal se lidem a žil osaměle na svých přepychových zámcích;
- 290: *Sandová* — Georges S. (1804—1876), v díle Konsuelo (česky 1864); *Mademoiselle Deshoulières* — Antoinette-Thérèse D. (1662—1718), franc. básnířka, vydavatelka významnějšího básnického díla své matky (1638—1694);
- 291: „*cendres de Pompée*“ — doslova „popel z Pompejí“, barva látky;
- 297: *Laube* — Heinrich L. (1806—1884), něm. básník, v l. 1872—1879 řídil vídeňské městské divadlo; *Dingelstedt* — Franz D. (1814—1881), něm. spisovatel a dramatik, od r. 1871 do své smrti byl ředitelem vídeňského dvorního divadla;
- 298: *divadlo jedno jediné* — politické spory zasahovaly i do práce sboru pro postavení ND a vedly k staročeské kampani namířené proti mladočechům. Neruda se obával, aby tyto spory nebrzdily dokončení stavby; *Spolek českých žurnalistů* — byl ustaven 18. listopadu 1877, aby hájil zájmy novinářského stavu a vypomáhal svým členům v případě pracovní neschopnosti; Neruda byl zprvu místopředsedou, později předsedou; *pojednání o holích* — viz zde na str. 293; *na pana státního návladního* — státní návladní byl pověřen tiskovým dozorem a na jeho zásah byly NL v létě 1881 často konfiskovány;
- 301: *Jakož jsem už minule řekl* — viz zde na str. 297;

- 302: *u Svaté Markyty* — v Břevnově;
- 303: *Kléber* — Jean Baptiste K. (1735—1800), generál mladé francouzské republiky; *Mirabeau* — Gabriel Honoré de Riquetti de M. (1749 až 1791), franc. revoluční politik; *Bernadotte* — Jean Baptiste Jules B. (1763—1844), franc. generál a politik, příbuzný Napoleonův, od r. 1818 byl králem švédským jako Karel XIV.; *Talleyrand* — Charles Maurice de T. (1754—1838), franc. diplomat; *pražský „Svatý Václav“* — věznice poblíž kostela sv. Václava na Zderaze. Byla vystavěna r. 1822 z bývalého augustiniánského kláštera a zbořena r. 1889; *universitu nemáme* — srov. vysv. ke str. 91; česká universita měla mít při otevření jen fakultu právnickou a filosofickou. Vyučování na těchto fakultách bylo zahájeno až ve školním roce 1882—1883;
- 304: *galerii výtečníků* — míňeni čeští poslanci v říšské radě; *ne už s těmi ošklivými ráznými hesly* — např. Nedejme se!, V práci a vědění je naše spasení;
- 306: *August Storm* — Gustav S. (1845—1903), norský historik; *Ptolemějci* — dynastie makedonských králů v Egyptě, dosazená Alexandrem Velikým a vládnoucí až do doby Caesarovy; *Agathón* (kolem 448—403/401 př. n. l.), řecký dramatik; *Kolář a Vlček, Sokol a Krajiník, Smetana a Bendl* — Nové české divadlo uvedlo tyto české hry: J. J. Kolář: Smiřičtí, V. Vlček: Lipany, A. H. Sokol: Starý vlastenec, M. Krajiník: Jan Roháč z Dubé, B. Smetana: Tajemství, K. Bendl: Černohorci a F. B. Mikovec: Záhuba rodu Přemyslovců;
- 307: *jak se Němci rakouští... činí* — týká se prvního sjezdu česko-německých rolníků v Ústí n. Labem, viz NL 19. a 22. září;
- 308: *řízení jen české* — týká se zrovnoprávnění českého jazyka ve věcech úředních; *vydláždit Prahu* — srov. fejeton na str. 215 a částé Nerudovy narázky na liknavý postup městské správy;
- 309: *Bismarck* — viz vysv. ke str. 244; *Ignatěv* — Nikolaj Pavlovič I. (1828—1908), ruský státník a generál, velvyslanec v Cařihradě; vystupoval ve prospěch slovanských národností; *stran té hloupé university* — viz vysv. ke str. 91; *o ústředních jatkách* — viz vysv. ke str. 39;
- 310: *v člunku balónu páne Godardova* — bratří Eugène G. (1827—1890) a Louis G. (1829—1885), franc. vzduchoplavci; *Dlouhý dopis z venkova* — od obecního zastupitelstva Hradce Králové, NL 2. října;
- 311: *jiný dlouhý dopis* — petice starostů obcí táborských k sněmu zemskému; *dopis z Prahy na venek* — myšlen patrně článek Skvělý projev českého venkova, NL 8. října, který reaguje na list táborských obcí;
- 312: *humorista Glasbrenner* — viz vysv. ke str. 28;
- 313: *Herodot* (5. stol. př. n. l.), řecký historik;
- 315: *otázka šlesvicko-holštýnská* — r. 1864 bylo Dánsko poraženo Pruskem a muselo se zříci Lauenburska, Holštýnska a Šlesvicka; *Ludvík XI.* (1423—1483), energický, ale nedůvěřivý a potměšilý panovník;

- 316: *Je teď právě sněm* — byl zahájen 24. září. Čeští poslanci na něm pro svůj pasívní postoj nedosáhli žádných výsledků;
- 317: *nový park náš městský* — viz vysv. ke str. 7; *Haparanda* — nejsevernější město ve Švédsku;
- 318: *pomoci Frauenhoferových skel* — Josef von F. (1787—1826), něm. fyzik a výrobce dalekohledů; *Emilián Škramlík V.* — viz vysv. ke str. 221; *Rubeš* — viz vysv. ke str. 46;
- 319: *dle Hanuše* — Jan Ignác H. (1812—1869), narázka se týká jeho výkladu v knize Bájeslovný kalendář slovanský (1860); *Lesseps* — Ferdinand Marie de L. (1805—1894), franc. diplomat a inženýr, stavitel Suezského průplavu; *Schmerling* — viz vysv. ke str. 129; *Reclam* — Anton Philipp R. (1807—1896), něm. nakladatel;
- 321: *16. paophi, v němž panuje bůh Hapi* — staroegyptská datace; *Hape* je egyptský název Nilu jako božstva úrody;
- 323: *Noví pairové pro vídeňskou sněmovnu panskou* — podle novinové zprávy měla být v době císařovy nepřítomnosti podepsána listina nově jmenovaných pairů. Návrh hraběte Taaffeho byl pro Čechy nepřízivní; *Nový klub „pravého středu“* — vznikl rozštěpením Hohenwartovy pravice proto, že se Hohenwart zdráhal postupovat rozhodně v otázkách klerikálních. Nově vzniklý klub stavěl zájmy klerikální do popředí; *židé se teď postěhujou do Palestiny* — hnutí pro sjednocení židovského národa a obnovení židovského státu (sionismus) vzniklo koncem sedmdesátých let 19. stol.; *pět osmiletých německých Fricků* — narázka na události v Chuchli, viz vysv. ke str. 281; *Kotzebue* — August von K. (1761—1819), něm. dramatik; „*do normálky*“ — v rakouském školství byla od r. 1770 do r. 1869 v hlavním městě každé země zřizována škola obecná jako škola normální; „*k maltezákům*“ — do církevní školy na Maltézském nám. na Malé Straně; „*traufy*“ — střetnutí, potyčky (od něm. treffen);
- 324: *Bohemie* — viz vysv. ke str. 16; *Palmieri* — Luigi P. (1807—1896), it. fyzik;
- 325: *Dürer* — Albrecht D. (1471—1528), něm. malíř a rytec; *Zaccheri* — snad Zacchia Paolo, it. malíř v 16. stol.; *Casaubonus* — Isaac C. (1559—1614), franc. filolog;
- 326: *Lev Abarbanel* — Abravanel Juda (též Abardanel, Abrebanel), známý pod jménem Leone Ebreo (1460—1535), z nejstarších a nejvznešenějších židovských španělských rodin; *Francesco Loredano* (1606 až 1661), it. spisovatel; *v Uffiziích obraz Cranachův* — obraz Adam a Eva od Lukase Cranacha staršího (1472—1553) v Galleria degli Uffizi ve Florencii;
- 327: *jak u Erbena čteme* — v lidové baladě První hřich a pokuta. V Prostornárodních českých písních a říkadlech (str. 500) zaznamenává Erben tuto skladbu a dodává: „Byla... o dobrou polovici rozšířena nechutným přídavkem počátku tohoto: Tu máš, Evo, z tvého smíchu...“; *Hesiod* (9. stol. př. n. l.); *Feuerbach* — Ludwig F. (1804—1872),

- něm. filosof, v knize *Podstata křesťanství* (1871); *současný náš poeta český* — Neruda v Prostých motivech, Letní 8, Básně II, str. 142;
- 328: *Holbein* — viz vysv. ke str. 148; *miniatury našeho Bohuše v Bibli jaroměřské* — za autora miniatur Bible jaroměřské byl považován Bohuš Litoměřický (13. stol.); údaj s jeho jménem i jménem písáře a letopočtem se dnes uznává za pozdější podvrh;
- 329: *Clam-Martinicové, Lobkovicové* — viz vysv. ke str. 187; *Hans Sachs* (1494—1576); *Rubeš* — viz vysv. ke str. 46;
- 330: *Když jsem už tak dlouho byl nepsal* — Neruda byl téměř celý rok 1882 nemocen vleklým zánětem žil. NL uveřejnily 22. prosince noticku: „Milý náš kolega p. Jan Neruda po dlouhé trapné nemoci dnešním dnem opět zahájil činnost svou v těchto listech“;
- 332: *říká se tomu nemoc* — viz vysv. ke str. 330;
- 333: *A letos ve Vídni českým dětem* — nebylo povoleno zřízení české soukromé školy; *státovky s německým... textem* — viz vysv. ke str. 263; *živné vídeňské „koncese“* — narázka na obcházení českých požadavků (otázka university apod.);
- 334: *pan hrabě Taaffe* — viz vysv. ke str. 38; *doktor Pražák* — viz vysv. ke str. 101; *baron Conrad* — Zikmund svob. pán C. von Eybesfeld, ministr vyučování v l. 1880—1885; *třicet dva epigramy* — z 353 členů poslanecké sněmovny byla česká města zastoupena 32 poslanci; *Mívali jsme druhdy „Kovářskou“* — báseň od dr. F. L. Riegra;
- 335: *podmokelská Sněžka* — Vysoký Sněžník Děčínský; *Poštovská ulice* — dnešní ul. Karolíny Světlé na Starém Městě; *Konviktská ulice* — Neruda bydlil v Konviktské ul. č. 28 na Starém Městě;
- 336: *Aj Vltavo...* — volný novočeský překlad prvních dvou veršů Libušina soudu z Rukopisu zelenohorského; *Kamenný most* — viz vysv. ke str. 69;
- 338: „*ostatky*“ — poslední dny masopustu;
- 339: *Ústřední matice školská* — viz vysv. ke str. 244; *Berliner Tagblatt* — časopis založený r. 1872 Rudolfem Mossem; *Man spielt...* — Hrajeme, líbáme, tancujeme, ba docela se smějeme kvůli postiženým; *král David... „modlil se nohama“* — podle biblického vyprávění tančil izraelský král David před archou po vítězství nad Filištínskými;
- 340: *baron Conrad* — viz vysv. ke str. 334;
- 341: *arciotec Jakub obejme strýce Labana* — starozákonné postavy z Genese; *přání doktora Riegra* — podle Pokroku řekl dr. Rieger 7. ledna 1883 v Českém klubu při výroční bilanci: „Postrádáme silně politického dorostu“; viz článek Národ bez politického dorostu, NL 14. ledna;
- 342: *nápadně berlínčím* — 8. ledna 1883 zahájil svou činnost německý říšský sněm v Berlíně. Zahraniční politika rakousko-uherského státu se opírala o spolek s Německem, viz Spol. IV, vysv. ke str. 187;
- 343: *já teď spořím* — po Vídni byla také v Praze otevřena v lednu 1883 poštovní spořitelna; *doktor Dunajewski* — Julian rytíř D. (1822 až

- 1907), polský státník, v l. 1880—1891 ministr financí, hovořil na říšské radě o čtyřech nových berních předlohách, mimo jiné o osobní dani z příjmů;
- 345: *barón Pino* — Felix Maria P. z Friedenthalu (1826—1906), v l. 1881 až 1886 ministr obchodu;
- 346: *u paní Müllerové* — asi Kateřina M., dámská krejčová ve Štěpánské ulici; „*fraise ecrasée*“ — rozmačkaná jahoda;
- 347: *Armáda spásy* — náboženská společnost se sociálním zaměřením, založená r. 1878 Williamem Boothem v Londýně. Má vojenskou organizaci v čele s generálem a příslušníci nosí uniformu; prvním generálem byl William Booth (1829—1912);
- 349: *za Oujezdskou branou* — na hranicích Malé Strany a Smíchova stávala Újezdská brána, několikrát zrušená a znova postavená; r. 1883 šlo o poslední Újezdskou bránu (1862—1891);
- 351: *věrný pan Bochníček* — viz Spol. III, str. 43; *v paláci sv. Václava* — viz vysv. ke str. 303;
- 352: *dr. Herbst* — viz vysv. ke str. 106; *zvěst o novém „dohledu přísném“* — vláda odebrala vídeňským listům Tagblatt a Vorstadtzeitung povolení k prodeji ve filiálkách, protože přinesly opoziční články proti berním předlohám. Proslýhalo se, že podobným zákazem budou postiženy i NL. Srov. článek Ráznost na nepravém místě, NL 31. ledna; *do Mariánské ulice* — viz vysv. ke str. 271; „*Uvolněte tisku!*“ — viz původní dopis z Vídni, NL 3. února, v němž se poukazuje na zákaz filiálek a volá se po uvolnění kolportáže a snížení novinářského kolku; *svobodu tisku máme... 23 roky* — po pádu Bachova absolutismu r. 1859 a po obnovení ústavnosti r. 1860 byla tisková svoboda zaručena zákonem ze 17. prosince 1862; *Nerudovy balady* — vyšly jako 1. sv. Poetických besed, redigovaných Nerudou;
- 355: *na nebožtíka Karla Zelinku* — viz vysv. ke str. 94; *oratorium Stvoření světa* — dílo Josepha Haydna (1732—1808) z r. 1798; *ve prospěch povodní poškozených* — viz str. 339;
- 356: *slečna Pospíšilova v... závoji Shakespearova Oberona* — Marie P. (1862—1943), od r. 1879 členka Prozatímního divadla. Oberon, král výl, postava ze Snu noci svatojanské; *slečna Laušmannova v úloze „mälého vévody“* — viz vysv. ke str. 61; titulní role v Malém vévodovi od franc. skladatele A. Ch. Lecocqa byla jejím operním debutem; *slečna de Pauli co Puk* — Leopoldina de P. (1847—1903), herečka Prozatímního divadla. Puk je postava skřítka ze Shakespearova Snu noci svatojanské;
- 357: *Giovanni Perrone* (1794—1876), it. bohoslovec; *Petr Arbuez* — viz vysv. ke str. 88; *pochodem Panny orléánské* — podle dramatu Friedricha Schillera; *chvalně známá divadelní správa* — E. Skramlík byl jako předseda družstva Národního divadla často kritizován za liknavost v řešení provozních a dramaturgických otázek; srov. *uveřejnění*

- dopisů intendanta dr. Škardy E. Skramlíkovi, NL 7. února, a jeho odpověď, NL 9. února;
- 359: *pestis scribalis* — psací mor;
- 360: *Calderón* — Pedro C. de la Barca (1600—1681), španělský dramatik; *Geist aus Goethes und Schillers Werken* — Myšlenky z Goethových a Schillerových děl; *Pharus oder Gedanken eines Filosofen* — Pharos neboli Myšlenky filosofa; podle majáku, jednoho z antických sedmi divů světa, na ostrově Pharu; *Büchners geflügelte Worte* — Okřídlená slova, sestavená spr. Georgem Büchmannem, vyšla poprvé r. 1864; *Gollova Antologie české lyriky* — vyšla r. 1871; *Vilímkův Besedník* — třídílný almanach Besedník, vydaný v l. 1861—1864 Josefem R. Vilímkem (1835—1911), pražským nakladatelem;
- 361: *u Vonásků* — hostinec za Strahovskou branou na hranicích Hradčan a Břevnova;
- 366: *Cislajtanie* — Předlitavsko, název pro země západní části rakousko-uherské monarchie;
- 369: *Rubeš* — viz vysv. ke str. 46;
- 371: *s dlaždičkami* — viz str. 215, 308; *Kamenný most* — viz vysv. ke str. 69; *s Proutkovými alejemi* — viz vysv. ke str. 50;
- 373: „*vyběhla bříza z lesa ven*“ — správně „Vyběhla bříza běličká“, první verš jedenácté básně ve sbírce V přírodě (1872—1874); *Vrchlický v „Jarní písni na hrobech“* — z cyklu Mrtvým ve sbírce Co život dal (r. 1883); *Ba i Heine* — Heinrich H. (1797—1856), v cyklu básní Nové jaro z r. 1830 v knize Nové básně (1844); báseň Celý den zní v nitru mém přeložil Fr. Vítek (Básně, 1958) takto: „Celý den zní v nitru mém / tiše zvonek malý, / jarní písni, kolkolem / vyzváněj, zvoň v dálí. // Vyzváněj a v let se dej / k domku v prostřed květů. / Růžičku tam vyhledej, / pozdravuj ji v letu“;
- 378: *Dr. Roser* — Georg R. (1820—1891), rak. říšský poslanec;
- 379: *staročeské listy* — NL často ve svých úvodních polemizovaly s konzervativním stanoviskem staročeských politiků; *De mortuis nil bene, nisi* — o mrtvých nic dobrého, jen —, obměněný původní výrok o mrtvých jen dobré; *Gambetta* — Léon G. (1838—1882), přední franc. burž. republikánský politik, protivník Napoleona III. a protiklerikál; *Grévy* — François Jules Paul G. (1807—1891), franc. politik, president Franc. republiky v l. 1885—1887; *Nechť trvá republika již od roku 1871* — Francie byla od 4. září 1870 prohlášena republikou;
- 380: *Bois de Boulogne* — viz vysv. ke str. 172; *Proutkové aleje* — viz vysv. ke str. 50;
- 381: *k bývalé Koňské bráně* — viz vysv. ke str. 56; *u Suchého* — hodinářský závod v bývalé Ovocné ulici (nyní 28. října);
- 382: *hausse* — stoupání cen na burze; *openec* — polní rostlina, jejíž mladé listy jsou součástí takzvaných kořínkových polévek; *kolník* — tuřín;
- 383: *od vídeňského ředitelství poštovních spořitelen* — viz vysv. ke str. 343;

praví Maria Stuartka — v stejnojmenném dramatu Friedricha Schillera;

384: *verfluchte Schuldigkeit* — zatracená povinnost;

387: *u Donáta* — v hostinci ve Spálené ulici na Novém Městě; *k Svatému Bartoloměji* — do chudobince u Sv. Bartoloměje ve Vyšehradské třídě na Novém Městě;

388: *dle náhledu našich „politiků“ má němčina před češtinou přednost* — F. L. Rieger prohlásil, že vláda má právo porušit jazykovou rovnozákonitost (nařízení o státních zkouškách na právnické fakultě v němčině) a že znalost němčiny je nutná pro každého vzdělance; *vy žijete z minulosti* — dr. Rieger byl r. 1848 spolu s Palackým vůdcem české liberální buržoazie, r. 1860 podal císaři pamětní spis o požadavcích českého národa, při jednání o vyrovnaní po r. 1867 byl z hlavních mluvčích české politiky; *ráčíte vydávat teď řeči svoje* — první díl Řečí dr. F. L. Riegra (do 1867) vydal J. Kalousek v l. 1884 až 1888;

389: *Svatobor* — spolek k podpoře českých spisovatelů a umělců, založený r. 1861 z podnětu F. Palackého; *hlasovat o rovnoprávnosti v „školské novele“ obsažené* — prof. František Tilšer mluvil na říšské radě proti nové školní novele, která navrhovala snížení školní docházky z 8 na 6 let a v českých školách větší počet hodin německého jazyka; *klobouk claurenovský* — podle Heinricha Claurena (1771—1854), něm. spisovatele;

390: *viz Zolovu povídku O jahodách* — ve sbírce Nové povídky Ninoně (1874); *cul de Paris* — honzík;

391: *štolknecht* — podkoní;

392: *John Taylor* (1887), od r. 1857 hlava mormonů; učení této sekty je směsicí názorů z různých náboženství; *Leonard Wolsey Bacon* (1802 až 1881), amer. historik a teolog;

398: *pindarovských zpěvů* — Pindaros (522—442 př. n. l.); *i na banket se naše delegace vzmohla* — před rozchodem na letní prázdniny uspořádal Český klub banket na rozloučenou; *hrabě Clam-Martinic* — viz vysv. ke str. 187;

399: *Drusův most* — podle Tacita dal Nero Claudius D. (38—9 př. n. l.), syn císaře Nerona, vybudovat kanál mezi Rýnem a Isselou (v dnešním Holandsku); *šlechtická rodina Boos-Waldeckův* — B.-W. v obci Voselec u Nepomuku byl předsedou něm. nacionálního spolku pro západní Čechy. Založil Schulverein, ačkoliv v obci Němci nebyli, viz NL 8. května; *Der Trunk aus dem Stiefel* — Doušek z boty, ze sbírky Údolí Nahy v písničkách (z r. 1833; Nahe je levý přítok Rýna v Sársku);

401: *já do Moskvy nepojedu* — na korunovaci Alexandra III. koncem května, jíž se měli zúčastnit přední evropští státníci. Pruský kancléř Otto Bismarck byl v té době nemocen;

403: *Řivnáč* — František Ř. (1807—1888), knihkupec a nakladatel;

404: *Moltke* — viz vysv. ke str. 250;

- 405: *u Svaté Markyty* — viz vysv. ke str. 302; *Poupě* — František P. (1753—1805), český sládek;
- 406: *Gambrinus* — bavorský král Gambrinus (podle Aventinovy kroniky);
- 407: *u Václava „češíře“* — M. Jan Protiva ve svých žalobách proti Husovi v r. 1409 dosvědčuje, že diskutoval s Husem r. 1401 v domě Václava češíře o popravě Jana z Pomuka, přičemž se prý Hus vyslovoval proti církvi. Hus píše o své návštěvě u Václava češíře v lat. spise z r. 1414 *Depositiones testium* (Výpovědi svědků, Mistra Jana Husi Sebrané spisy díl I, 1904, str. 55), kde Protivovy žaloby odmítá; *Schmidt-Weissenfels* — Eduard S.-W., něm. spisovatel;
- 408: *páteri augustiáni na pražské Malé Straně* — u Sv. Tomáše v Letenské ul.; *Santerre* — Antoine Joseph S. (1752—1809), franc. revoluční generál, dříve ředitel aclocqueského pivovaru v pařížském předměstí Saint-Antoine; *Buxton* — Thomas Fowell B. (1786—1845), angl. filantrop a bohatý pivovarník;
- 410: *Jakub II.* — angl. král jako král, skotský J. VII. (1633—1701), krutý katolický panovník, který musel nakonec uprchnout do Francie, kde zemřel v Saint-Germainu; *Karel IX.* (1550—1574), franc. katolický král. O bartolomějské noci z 23. na 24. srpna dal zrádně vyvraždit hugenoty; *Cooprův Poslední Mohykán* — román Poslední Mohykán Jamese Fenimora C. (1798—1851) vyšel r. 1826;
- 411: *sněm český bude zasedat* — sněm byl zahájen 5. července;
- 412: *kandidátní listina* — byla uveřejněna v NL 1. června; *Český klub* — zde míněn Klub českých poslanců při českém sněmu; *svěřené statky* — statky, které majitel zajišťuje pro svůj rod ustanovením o dědické posloupnosti a nezbezpečitelnosti; *fideikomisní zákon* — zákon jednající o svěřenských statcích;
- 413: *Cholera a dluhy* — NL přinášely zprávy o epidemii cholery v Egyptě a v rubrice Různé zprávy a Ze soudní síně informace o dlužních a podvodových aférách;
- 414: *český poslanec ... se nezapotí* — smířlivé stanovisko českých poslanců na zemském sněmu se projevilo kompromisním a pasivním postupem v jednání;
- 415: *Konversationslexikon des Witzes ...* — Konversationslexicon für Geist, Witz und Humor (Konverzační sborník pro ducha, vtip a humor, 1852) od M. G. Saphira, viz vysv. ke str. 123; *od Křížků* — restaurace U zlatého křížku na Staroměstském náměstí;
- 416: *v druhé třídě voličů* — v době Nerudově se konaly volby do říšské rady ve čtyřech třídách neboli skupinách: a) velkostatkářské, b) městské, c) obchodních a živnostenských komor a d) venkovské. Tento volební řád zavedla únorová ústava z r. 1861 a prosincová ústava z r. 1867 jej převzala; *Český klub* — viz vysv. ke str. 101;
- 417: *Saský dvůr* — v Hybernské ulici na Novém Městě; *k Petzoldovi* — na Malostranském náměstí; *ragoût en coquille* — ulita, škeble; *k Bindrovi* — vinárna na Staroměstském náměstí; *u Štause nebo Makov-*

- ského* — na Starém Městě v Husově ulici, na Novém Městě v Pa-
lackého ulici;
- 418: *Drž se své červené knihy* — průvodce v červených deskách; *cholera* — viz vysv. ke str. 413; *Ischia* — ostrov v Neapolském zálivu, postižený r. 1881 a 1883 zemětřesením; *český sněm* — viz vysv. ke str. 411; *řeči o rozdělení Čech* — týká se hrozby předsedy Klubu německých poslanců Schmeykala administrativním rozdělením Čech, jež by zamezilo národnostním třenicím;
- 420: *oslavovací zimnice* — v létě 1883 probíhalo mnoho slavnostních akcí, například studentský sjezd Jizerana v Mladé Boleslavi, slavnost jihočeských studentů v Sušici, pořádaná akademickým spolkem Štítný, Havlíčkovy oslavy v Kutné Hoře, sokolské slavnosti v Humpolci aj.; *pomníky Dumasův, Paul de Kockův a Bérangerův* — Alexandra D. (1803—1870), Charlese P. de K. (1794—1871), franc. spisovatele, autora populárních románů, a Pierra Jeana de B. (1780 až 1857), franc. básníka šansonů, většinou s revoluční tendencí; *Chocholoušek* — viz vysv. ke str. 62;
- 422: *velké Národní* — Národní divadlo vyhořelo 12. srpna 1881; *divadlo zabranské* — viz vysv. ke str. 124; v létě 1883 zde pohostinsky vystupovala herecká družina vévody Jiřího II. z Meiningenu v Durynsku a uvedla mj. Schillerův Valdštýnův tábor a Picolomini. Představení hodnotila kritika NL jako „nešetrná, hlučná a nepodařená“;
- 424: *hlučelo to někdy českým divadlem* — v letech šedesátých, viz vysv. ke str. 120; *Koriolán* — titulní postava Shakespearovy tragédie z římských dějin; *Bílá paní* — komická opera franc. skladatele Françoise Adriena Boieldieu (1775—1834); *Lidunka* — postava z opery Viléma Blodka (1834—1874) V studni; *Valentina* — postava z opery Hugenoti od Giacoma Meyerbeera (1791—1864); *Markétka* — postava z opery Charlesa Gounoda (1818—1893) Faust a Markétka;
- 428: *Jahновo Deutsches Volkstum* — Friedrich Ludwig J. (1778—1852), zakladatel německého tělocviku, vydal spis Německá národnost (1810); *dr. Wendt* — Ferdinand Maria W. (1839—1904), něm. pedagog a psycholog;
- 429: *Jireček je povolán na Balkán* — NL 19. září ocitovaly zprávu z Reichenberger Zeitung, že exministr Jireček (viz vysv. ke str. 213) přijal místo knihovníka ve Sredci, a komentovaly ji takto: „Reichenberger Zeitung snad si popletla pana exministra se synem jeho Konstantinem, neboť víše se nepodobá, že by ctihoný pán chtěl vale dáti své vlasti, kde ho nyní tak náramně jest zapotřebí“;
- 430: *Ujímat se takové věci, jako je čeština* — Eduard Grégr vydal vlastním nákladem brožuru Slovo osudné. Byla věnována „k bedlivému uvážení hraběti Jindřichu Clam-Martinicovi, dr. Fr. L. Riegrovi, dr. K. Mattušovi a všem poslancům českým, kteří zaváděti chtějí německý jazyk jako předmět povinný do středních škol českých“;

Jan Lepař (1827—1902) vydal proti Grégrovi brožuře polemickou statě s titulem *Spor o němčinu*;

- 431: *dva naše české vůdce* — dr. F. L. Riegra a hraběte Clam-Martinice (viz vysv. ke str. 187), který nazval Riegra přirozeným vůdcem českým; *ten pán má příliš mnoho úřadů* — Antonín Otakar Zeithammer (1832—1919), český konzervativní politik;
- 432: *nebylo hotovo o svatém Václavě* — Národní divadlo mělo být znovuotevřeno 28. září 1883, lhůta však byla prodloužena do 15. listopadu; *od jedné slavnosti k druhé* — viz vysv. ke str. 420; *odhalení pomníku niederwaldského* — 28. září byl v Niederwaldu v záp. Německu odhalen na paměť německo-francouzské války 1870—1871 národní pomník Germanie, dílo Schillingovo;
- 433: *Markétka* — postava z Fausta; *Ulk* — polit. humoristická příloha deníku Berliner Tagblatt, viz vysv. ke str. 339; „*vzdělaný Čech umí německy*“ — narážka na výrok F. L. Riegra, že znalost němčiny je nutná pro každého vzdělance; *už před třiceti lety* — ve Stavovském divadle;
- 434: *Polland* — Jindřich P., člen administrace NL, Nerudův přítel, NL 28. října přinesly jeho úmrtní oznámení; *Märzhaseln* — březnoví zajíci; *prefekt Žanda* — Jan J. (1. pol. 19. stol.); *dr. Stecker* — Antonín S. (1855—1888), cestovatel po severových. Africe; *Doktor Holub, doktor Feistmantel* — viz vysv. ke str. 139 a 277; *doktor Durdík* — Pavel D. (1843—1903), český cestovatel zejména po Indonésii;
- 435: *Já už rozumím doktoru Riegrovi* — žádal znalost německého jazyka, viz vysv. ke str. 433; *Taaffe* — viz vysv. ke str. 38 a zprávu o přijetí české delegace císařem, NL 26. října, kde se píše o rozmluvě hraběte Taaffa s poslancem Trojanem; *Ja, in den ist...* — Ano, do toho teď vjel čert dvorního rady. Nakonec si ještě bude představovat, že je Čech; *pan ředitel Lepař* — viz vysv. ke str. 430;
- 436: *Prehauser* — Gottfried P., vynikající představitel hanswursta; *slečna Pattiova* — Adelina P. (1843—1919), it. operní pěvkyně, působila zvláště v Paříži; *herec Coquelin* — Benoît Constant C. (1841—1909), franc. komik; *Šimanovský* — Karel Š. (vl. jm. Karel Šíma, 1825 až 1904), člen divadla Stavovského, Prozatímního i Národního; *Lapil* — Jan L. (vl. jm. Jan Roštlapil, 1816—1867), od r. 1842 člen Stavovského divadla, později působil v Prozatímním divadle;
- 438: *strašili tam pražští granátnici* — viz zprávu NL 2. listopadu, v níž se konstatuje, že „o pořádek na hřbitovech pečovali četní policejní strážníci“; *Vyšehrad bude si brát... Prahu* — spojení Vyšehradu s Prahou v jednu obec bylo chápáno jako významný národní akt a provázeno řadou slavností, mj. také koncertem ve prospěch Ústřední matice školské, viz vysv. ke str. 244;
- 440: *Poslední večeře dle Leonarda da Vinci* — nástěnný obraz z l. 1494 až 1497; *Golgata* — místo ukřižování Ježíše Krista, častý námět malířských děl; *fotografie „palečkovské“* — podle humoristického časopisu Paleček, který vycházel v l. 1872—1887;

- 441: „*dýchánek*“ na počest českých cestovatelů — 29. října; byl přítomen dr. Stecker, dr. Durdík, dr. Feistmantel a Rözl;
- 442: jakže jsme uctili... své mrtvé — NL přinesly 2. listopadu zprávu o květinových darech položených na hrob mužů „o národ zasloužilých“ — Havlíčka, Sladkovského, Jungmanna, Čelakovského, Fügnera, Friče aj. Mácha a Kalina (Josef Jaroslav K., 1816—1847, básník, překladatel a filosof) nebyli mezi jmenovanými, ale Hněvkovský (Šebestián H., 1770—1847, básník družiny Puchmajerovy) ano;
- 443: na Purkyňovu ze Scheffera přeloženou báseň — Jan Evangelista P. (1787—1869), český fyziolog; Leopold Sch. (1784—1862), něm. lyrik a novelista;
- 444: do svatého Eligia — do 1. prosince; na útulnu pražskou — viz vysv. ke str. 85;
- 445: Sladkovský — Karel S. (1823—1880), český liberální politik, viz Spol. IV, str. 240 a n.; školy... Ústřední maticí zřízené — viz vysv. ke str. 244; už zase v Němcích získám pravdu! — nechvalno nám v Němcích iskat pravdu, verš z Rukopisu zelenohorského (Libušin soud);
- 446: Fejeton... je teď na světě už brzy sto let — fejeton jako literární útvar vznikl kolem r. 1800 ve Francii;
- 447: starý Strnad — Antonín S. (1749—1799), český matematik a hvězdář;
- 448: Bismarck — viz vysv. ke str. 244; Berliner Tagblatt — viz vysv. ke str. 339; Dr. Edvard Grégr nebyl přijat — viz NL 7. prosince, kde se v článku Nepřipuštění dr. Edvarda Grégra do Klubu poslanců českých uvádí jako důvod jeho osobní rozepře s F. L. Riegrem; Nepředpovídal jsem to — viz str. 430; v Kollárově čítance — J. Kollár sestavil čítanku pro mládež (r. 1825); spolknul Elsasy a Lotarinky s garniturou pěti miliard — po prohrané válce s Pruskem (1870—1871) se musila Francie vzdát části Lotrinska a celého Alsaska a zaplatit Prusku pět miliard jako válečnou náhradu; Rosegger — Peter R. (1843 až 1918), rak. spisovatel;
- 449: ujmouti se pronásledované nevinnosti — pražské měšťanské sbory byly v této době prohlášeny za „qua militaris“, tj. řídily se vojenským řádem, což vyvolalo řadu ironických invektiv; až do našich Chvapilů — Antonín a Rudolf Ch., c. a k. dvorní závod krejčovský na Václavském nám. a obchod s módním zbožím pro pány na Příkopě; Annibale Carracci — viz vysv. ke str. 45; Jan Bockelsohn (1509—1536), „král“ náboženské sekty novokřtěnců v Münsteru; Jiří Derfflinger (1606—1695), braniborský polní maršál.